

קראוהו בהיותו קרוב – הדרישה לשינוי פנימי

א. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז/ב

אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן: שלשה ספרים נפתחין בראש השנה: אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים; רשעים גמורין - נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה; בינוניים - תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים: זכו - נכתבין לחיים; לא זכו - נכתבין למיתה.

ב. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ג

(ג)... וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק - נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע - נחתם למיתה, והבינוני - תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה:

ג. לחם משנה על הלכות תשובה פרק ג

אם עשה תשובה נחתם וכו' ואם לאו נחתם למיתה. וא"ת כי לא עשה תשובה אמאי נחתם למיתה הא מחצה על מחצה ורב חסד מטה כלפי חסד? כבר תירצו בזה, דהיכא דלא עשה תשובה הוי עון אחד נוסף על העונות, משום דבאלו עשרה ימים של תשובה הוא חייב לעשות תשובה, ואם לא עשה הרי עון אחד נוסף על העונות:

ד. תלמוד בבלי יומא דף פז/א

רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא. לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי, אמר איהו: איזיל אנא לפיוסי ליה. פגע ביה רב הונא, אמר ליה: להיכא קא אזיל מר? אמר ליה: לפיוסי לפלניא. אמר: אזיל אבא למיקטל נפשא! אזל וקם עילויה. הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי עיניה וחזייה, אמר ליה: אבא את, זיל, לית לי מילתא בהדך. בהדי דקא פלי רישא, אישתמיט גרמא ומחייה בקועיה וקטליה.

ה. מדרש תנחומא האזינו פרק ד

ואם עשיתם תשובה לפני בלב שלם אני אקבל אתכם ואדון אתכם לכף זכות, ששערי שמים פתוחין ואשמע תפלתכם, שאני משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים עד שלא אחתום גזר דין ביום הכפורים, לכך נאמר 'דרשו ה' בהמצאו'. א"ר שמואל בר נחמני: משל למה הדבר דומה? למלך שהיה דר במדינה והיו בני המדינה מכעיסין אותו, כעס המלך ויצא מתוכה כמו עשרה מילין ועמד לו ראהו אדם, אמר לבני המדינה: דעו שהמלך עמכם בכעס, והוא מבקש לשלוח לגיונותיו על העיר להחריבה, צאו ופייסוהו ויחזור אצלכם עד שלא ירחיק מכם. פקח אחד היה שם, אמר להם: שוטים עד שהיה אצלכם לא בקשתם לפייסו, ועכשיו קודם שיתרחק צאו אצלו אולי יקבל אתכם, לכך כתיב 'דרשו ה' בהמצאו' - אלו עשרת ימי תשובה שהוא שרוי ביניכם:

ו. רמב"ם יד החזקה הלכות תשובה פרק ב

(ו) אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו במה דברים אמורים ביחיד אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקין בלב שלם הם נענין שנאמר כה' אלהינו בכל קראנו אליו:

ז. ספר פלא יועץ - ערך תשובה

ואם כל השנה הלך בשרירות לבו ויצרו הפיל עליו תרדמה הנה בהגיע ימי חפץ ימי רצון חדש רחמים ועשרת ימי תשובה לא עת לנוס ולישן כי מלך במשפט יעמיד ארץ וחרדה ילבש ויתעורר כאיש אשר יעור משנתו... כי הימים ימי רצון ותפלתו ותשובתו עושה פרי וכתוב בספרים שהפרש יש בין עי"ת לשאר הימים לענין תשובה ותפלה כהפרש האור מן החשך ויפה שעה בתשובה ומע"ט בימים האלה מימים שלמים בשאר הימים אשר ע"כ ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו.

ח. משנה מסכת תענית פרק ב

(א) סדר תעניות פיצד, מוציאין את התבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גפי התבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין, אחינו, לא נאמר באנשי נינוה, ונרא האלהים את שקם ואת תעניתם, אלא, (יונה ג) ונרא האלהים את מעשהם, פי שבו מדרך הרעה.

ט. ספר מלכים א פרק יב

(לג) ויעל על המזבח אשר עשה בבית אל בחמשה עשר יום בחדש השמיני בחדש אשר בדא מלבו ויעש חג לבני ישראל ויעל על המזבח להקטיר:

י. ספר מלכים א פרק יג

(א) והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר ידוד אל בית אל וירבעם עמד על המזבח להקטיר: (ב) ויקרא על המזבח בדבר ידוד ויאמר מזבח מזבח כה אמר ידוד הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטרים עליך ועצמות אדם ישרפו עליך: (ג) ונתן ביום ההוא מופת לאמר זה המופת אשר דבר ידוד הנה המזבח נקרע ונשפד הדשן אשר עליו: (ד) ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בבית אל וישלח ירבעם את ידו מעל המזבח לאמר תפששו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא יכל להשיבה אליו: (ה) והמזבח נקרע וישפד הדשן מן המזבח כמופת אשר נתן איש האלהים בדבר ידוד: (ו) ויען המלך ויאמר אל איש האלהים חל נא את פני ידוד אלהיך והתפלל בעדי ותשב ידי אלי ויחל איש האלהים את פני ידוד ותשב יד המלך אליו ותהי כבראשנה:

יא. ילקוט שמעוני משלי - פרק כז - המשך רמז תתקסא

ויחל איש האלהים את פני ה' ותהי כבראשונה, מה בראשונה מקריב לעי' אף בשניה.

יב. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קב/א

אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה, מאי אחר? אמר רבי אבא: אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו ואמר לו: חזור בך! ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש? בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא.

יג. ספר מלכים א פרק יב

(כו) ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד: (כז) אם יעלה העם הזה לעשות זבחים בבית דוד בירושלם ושב לב העם הזה אל אדניהם אל רחבעם מלך? הוודה ותרגיני ושב אל רחבעם מלך? יהודה:

יד. ספר שערי תשובה - שער שני אות א

דע כי דרכי הסיבות שיתעורר האדם בהם לשוב מדרכיו הרעים ששה...
הדרך הראשונה – כאשר תמצאנה את האיש צרות. ישיב אל לבו ויאמר אין זה כי אם דרכי ומעלליו אשר עשו אלה לו. וחטאיו עוללו לנפשו. וישוב אל ה' וירחמהו...
הדרך השניה – כאשר יבואו ימי הזקנה והגיעו ימי השיבה ויכל כחו וימעט. וישח יצרו... ומן התמיהה והפליאה. כי יעמוד האדם בחצי ימיו ורואה כי הימים הולכים ודלים. ויחל הריסות הבנין. ויחסר המזג בטבעו ותראה בו היבשות... איך טח מראות עיניו ומהשכיל לבבו. ולא יראה כי נוסע הוא אל המקום מקום בית עולמו. הלך ונסוע יומם ולילה...
הדרך השלישית – כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה. ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם...
הדרך הרביעית – בעת אשר יהגה האדם בתורת ה' ויקרא בדברי הנביאים והכתובים. ויבין בנועם המוסרים ויראה האזהרות והעונשים. יחיד לדברים ויכין לבו להטיב דרכיו ומעלליו ויתרצה אל השם...
הדרך החמישית – בעשרת ימי תשובה. הירא את דבר השם לבו יחיל בקרבו בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבין. ובעת ההיא האלהים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע...

הדרך השישית – כל עת יכון לקראת אלהיו... ואמרו רבותינו זכרונם לברכה ר' אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך אמרו לו תלמידיו: רבינו, וכי אדם יודע באיזה יום ימות? אמר להם: כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצאו כל ימיו בתשובה.

טו. שערי תשובה – שער שני אות כו

ויותר מהמה בני הזהר. לשוב בכל יום ונפשך לטהר. בלעדי תחזה סבה מעוררת וילדי יום יקושון מחשבותיך.
כי תזכור את בוראך. והיה לך זכרו למשיב נפש מדרכי תולדות גוש עפר. ובכל עריה תעור קשת מדע לישר הדור טבעך. ומיראת השם ואהבתו והבושה מלפניו תוסיף מעלה תמיד. ותשקוד על נקיון כפיך...
ואשר לא השיג המעלה הזאת יכנע לבבו הערל מדרך הסבות וראות רבות. ולפי מיעוט ההכרה מדרך הסבה המעוררת לב האדם לתשובה. וכפי נטותה אל דרך הרצון יודע ויבחן כי התשובה. מן הנפש החשובה.

טז. שערי תשובה – שער שני אות כז

והנה נחתום הענין הזה במאמר נכבד אשר לחכמי ישראל ז"ל. היה הלל עליו השלום אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי. ביאור הדבר. אם האדם לא יעורר נפשו מה יועילוהו המוסרים. כי אף על פי שנכנסים בלבו ביום שמעו. ישכחם היצר ויעבירם מלבבו כענין שנאמר (הושע ו) וחסדכם כענן בקר.